

Asia: VN/21641/2023

## **Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta**

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Yleiset huomiot esitysluonnoksesta**

Opetusalan Ammattijärjestön vahvana yleisenä kantana on, että maksuton tutkintokoulutus on hyvinvointimme kivijalka ja tärkeä suomalainen arvovalinta. Tutkintokoulutuksen maksuttomuus on ennen kaikkea periaatteellinen kysymys.

Tulevien uusien työpaikkojen ennakoitua syntyvän tehtäviin, joihin edellytetään korkeakoulutusta. Korkeakoulutuksen koulutustehtävä on laajeneva ja sillä tavoitellaan muun muassa väestön osaavan työvoiman saatavuuden paranemista, työllisyysasteen paranemista sekä osallistumisen tasa-arvon lisääntymistä. Keinoina osajien määrän kasvattamisessa ovat muun muassa kansainvälisten opiskelijoiden lisääminen korkeakoulutuksessa ja valmistuttuaan heidän kiinnittyminen työmarkkinoillemme ja yhteiskuntaan.

Olemme edellyttäneet, että EU- ja ETA-alueen ulkopuolisille opiskelijoilta kerättävien lukukausimaksujen vaikutusta korkeakoulujen rahoitukseen, opetuksen resursointiin, opintojen kulkuun ja tutkinnon suorittaneiden sijoittumiseen Suomen työmarkkinoille selvitetään. Työryhmän esityksen valmistelutyönä tekemä selvitys EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien tutkinto-opiskelijoita ja koulutusvientinä tapahtuvan tilauskoulutuksen haasteista ja mahdollisuuksista on hyvä työväline tarkastella kehittämistarpeita kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä. Selvitystyössä nostetaan esille sellaisia ongelmakohtia, jotka vaativat ratkaisuja erityisesti tilauskoulutuksen osalta.

Ehdotuksessa tunnistetaan muun muassa ongelmakohtana se, että tilauskoulutuksessa on haasteita korkeakoulujen ja tilaajien välisissä sopimuksissa ja tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksien huomioimisessa. Opiskelijat ovat joutuneet maksamaan itse opintojaan tilaajille. Myös opiskelijoiden tilaajille maksamia maksuja on hävinnyt. Tästä on aiheutunut korkeakouluille taloudellista haittaa.

Suomi tunnetaan maailmalla koulutuksen tasa-arvon mallimaana, jossa haluttu taata jokaiselle mahdollisuus opiskella omien edellytystensä ja tavoitteidensa mukaisesti sekä löytää itselleen sopivan alan ja opiskelumuodon. Tätä mahdollisuutta ei myöskään pidä käyttää väärin tilauskoulutuksien ja vieraskielisten tutkintokoulutuksien järjestämisessä ja niihin osallistumisessa. Siksi on tärkeää, että tunnistettuihin väärinkäyttöihin etsitään korjausratkaisuja.

Esityksessä esiin nousseiden epäkohtien ja korkeakoulutuksen laadun kannalta on tarpeellista vahvistaa korkeakoulujen velvoitetta tiedottamisessa. Myös korkeakoulujen ja opiskelijoiden omia oikeuksia ja velvollisuuksia on syytä vahvistaa, on sitten kyse tilauskoulutuksista tai vieraskielisistä tutkintokoulutuksista.

### **Lausunnonantajan näkemykset koskien hakemuksen käsittelymaksun palauttamista**

Esityksessä todetaan käsittelymaksujen palauttamisen perusteena se, että huonolaatuisten ja vähäisen harkinnan perusteella tehtyjen hakemusten määrä on kasvanut käsittelymaksun poistamisen jälkeen. Tämä on tunnistetusti lisännyt korkeakoulujen työmäärää hakemusten käsittelyssä.

Ehdotuksena on, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen lakeihin Opetuksen maksuttomuus ja muuta toimintaa koskevat maksut pykäliin lisättäisiin uusi momentti, jossa ehdotetaan säädettäväksi Opetushallitukselle velvollisuus periä muun kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion tai Sveitsin koulutusjärjestelmän mukaisen koulutuksen perusteella muuta kuin jatkotutkintoa opiskelemaan hakevilta hakemuksen käsittelymaksu. Maksu palautettaisiin käyttöön lähes saman sisältöisenä, kuin se oli voimassa aiemmin. Maksu olisi julkisoikeudellinen suorite ja sillä katettaisiin EU/ETA-alueen ulkopuolisten tutkintojen oikeellisuuden tarkistamiseen ja korkeakoulukelpoisuuden arvioimiseen liittyvien tukipalveluiden kustannuksia.

Kannatamme toimia, joilla selkeytetään hakemista korkeakouluun tai joilla vähennetään korkeakouluja työllistäneiden harkitsemattomien ja heikkolaatuisten hakemusten määrää. Käsittelymaksu ei rinnastu lukukausimaksuun vaan on hallinnollinen maksu. Käsittelymaksujen palauttaminen ei saa avata maksuja muulle maksutoiminnalle.

### **Lausunnonantajan näkemykset tilauskoulutuksen muutoksista**

Tuemme niitä muutoksia, joilla puututaan tilauskoulutuksen järjestämisessä havaittuihin ongelmiin. Tässä yhteydessä on tärkeää tunnistaa kansallisesti, mitä tilauskoulutus on ja se on nyt ehdotuksessa selkeästi määritetty. Kyse on korkeakoulujen koulutusviennistä ja liiketoiminnasta, jossa tilauskoulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka

suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Kyse on myös koulutuksen laadusta ja kansallisista koulutuksen järjestämiseen liittyvistä arvoista.

Tuemme lähtökohtaa, että tilaaja maksaa koulutuksen kustannukset kokonaisuudessaan eikä yksittäiseltä tilauskoulutusopiskelijalta voida periä lukuvuosimaksuja. Tilauskoulutukseen osallistuviin ei myöskään sovelleta korkeakoulujen opiskelijavalintasäännöksiä, vaan opiskelijaryhmä valikoituu lähtökohtaisesti tilaajan toimesta. Siksi on myös erityisen tärkeää määritellä henkilöt, joilta tilaaja ei voi periä maksua tilauskoulutuksessa.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut toteuttavat lakien mukaisia tehtäviä ja niiden toiminta on turvattava siten, ettei niille kohdistu odottamattomia kustannuksia tilauskoulutuksen järjestämisestä.

### **Lausunnonantajan näkemykset koskien lukuvuosimaksujen korottamista**

Lukuvuosimaksuvelvollisena pysymistä koskevan muutoksen tarkoituksena on säilyttää opiskelutarkoituksessa maahan tulleen henkilön lukuvuosimaksuvelvollisuus, vaikka hän vaihtaisi oleskelulupaperustetta. Maksujen korottamisella puolestaan tavoitellaan lukuvuosimaksuvelvollisten korkeakouluopiskelijoiden kouluttautumisesta aiheutuvia kustannuksien pienentämistä julkiselle taloudelle. Lisäksi muutoksella halutaan saattaa Suomi vastaavaan asemaan Pohjoismaiden lukuvuosimaksukäytänteiden osalta.

OAJ:n näkemys on, että korkeakoulutuksen tutkintokoulutuksen tulee olla maksutonta ja saavutettavaa kaikilta osin. Kansainvälisesti on nähty, miten julkinen rahoitus on kääntynyt laskuun, kun korkeakoulutukseen on tuotu maksuja. Tämä ei saa olla Suomen tie. Korkeakoulujen rahoitustaso tarvitsee vakautta ja ennakoitavuutta.

Suomalaiset korkeakoulut ovat voineet kerätä lukukausimaksuja EU/ETA-maiden ulkopuolisilta opiskelijoilta vuodesta 2017 alkaen. Maksuja perusteltiin tuolloin korkeakoulujen rahoituspohjan laajentamisella ja vahvistamisella, mikä ei ole kuitenkaan kaikkien korkeakoulujen osalta näin toteutunut. Lukuvuosimaksukäytännöt ja maksujen vaikutukset ovat eri korkeakouluilla erilaisia.

Poliittisesta mielipideilmastosta riippuu, nähdäänkö kansainväliset opiskelijat hyötynä vai kulueränä. Mielestämme korkeakouluja, työmarkkinoita ja yhteiskunnan eri toimijoita on pikemmin kannustettava yhdessä vahvistamaan sellaisia toimia, joilla opintonsa Suomeen tekevä jäävät meille osajiksi työmarkkinoille ja veronmaksajiksi. Tunnistetut haasteet liittyvät kielitaitoon, sosiaalisiin verkostoihin ja työmarkkinoiden asenneilmapiiriin. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden vahvistaminen on äärimmäisen tärkeää. Tarvitaan myös seurantaa ja tiedonkeruun kehittämistä sekä vertaisoppimista muilta mailta siitä, millaisia käytänteitä korkeakouluopiskelijoiden integroitumisen vahvistamiseen on tehty.

Korkeakoulujen ohjaus- ja rahoitusmallin uudistamista selvittävässä työryhmässä on käsitelty EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien lukukausimaksujen muutosten suhdetta rahoitusmalleihin. Työryhmä päätyi esittämään, ettei muutosta tältä osin korkeakoulujen rahoitusmalleihin tehdä vaan korkeakouluja kannustetaan edelleen EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden tutkintoon kouluttamiseen.

Rahoitusmallien uudistaminen vaikuttaa myös siihen, että korkeakouluille tulee hallinnolliseksi haasteeksi ensikertalaisuus ja toinen samantasoinen tutkinto. Miten taustat pystytään selvittämään ulkomaalaisen hakijan ollessa kyseessä ja miten tarkkaa selvitystyötä tähän korkeakouluilta vaaditaan?

Kannatamme esitystä, että selvitetään mahdollisuutta luoda valtakunnallinen apurahajärjestelmä ja rakentaa joustavampia valintamenettelyjä korkeakouluun hakeville kolmansien maiden kansalaisille.

Pidämme erittäin tärkeänä, että tilapäistä suojelua tarvitsevat saatetaan korkea-koulutuksen maksuttomuuden osalta samaan asemaan kuin kansainvälistä suojelua saavat.

#### **Lausunnonantajan näkemykset lukuvuosimaksujen kiertämisen ehkäisemistä koskevasta muutoksesta**

Kannatamme esitystä opiskelijaperusteen säilymisestä maahantulona koko tutkintokoulutuksen ajan. Perusteluna on, että opinnot edellyttävät täysipäiväistä opiskelua.

#### **Lausunnonantajan näkemykset tiedonsaantioikeuden lisäämisestä**

Kannatamme korkeakouluille tiedonsaantioikeuden mahdollistamista hakijoiden ja opiskelijoiden oleskelulupatiedoista.

Louhelainen Hannele  
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry